

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ ÁLTAL AKKREDITÁLT NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNY

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-6904/2020. számú ügyben

A Baranya Megyei Platánliget Otthon Bólyi Fogyatékos Személyeket
ellátó Otthonában tett látogatással összefüggésben

Előadó: dr. Borza Beáta

*Érintett szerv: Baranya Megyei Platánliget Otthon Fogyatékos Személyeket
ellátó Otthona, Bóly*

2020.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-6904/2020. számú ügyben**

A vizsgálat megindítása

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (4) bekezdése rögzíti hivatalból indított eljárás jogosultságomat. A hivatkozott jogszabályhely szerint a hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására *vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.* Az Ajbt. a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére is kötelez, valamint kiemelt feladatomként nevesíti a gyermekek és a fogyatékosok jogainak védelmét.¹

A COVID-19 járvány az egész világnak, így hazánknak is nagy kihívást jelent. Minderre tekintettel a világjárvány első (2020 március-június) és jelenlegi második hullámában egyaránt kiemelt feladatomnak tekintetem a bentlakásos intézményekben (gyermekotthonokban, idősök otthonában, fogyatékosokat ellátó intézményekben) élők napi tevékenységének monitorozását. Mindezek érdekében a Baranya Megyei Platánliget Otthon Fogyatékos Személyeket ellátó Bólyi Otthonában (a továbbiakban: Otthon) 2020. május 29-én személyesen tettem látogatást.

A látogatás a veszélyhelyzetből fakadó felkészülés biztosítása, valamint a gondozott személyek, a szakdolgozók és a látogatást végzők tagjainak a vírusfertőzéssel szembeni védelme érdekében előre bejelentett módon történt. A látogatás alatt a résztvevők maszkot, védőkesztyűt, és az egész testet beborító egyszer használatos overalt viseltek, a megbeszélések jelentős részét a szabadban folytatták.

A COVID járványhelyzet, illetve a megelőzésnek az ellátott fogyatékos személyekre, és az ő jogaikra gyakorolt hatás szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú vizsgálatról készült alábbi jelentés az intézmény vezetősége által elmondottakat, továbbá az Otthonban élők körülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket és megállapításokat tartalmazza. Figyelemmel arra, hogy a fogyatékos személyek jogainak a bentlakásos intézményekben való érvényesülését hivatali elődeim is folyamatosan monitorozták elengedhetetlennek tartottam a jelen látogatásom során a szakemberek által jelzett és észlelt problémák rögzítését is.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *A fogyatékosokkal élők kiemelt védelme:* „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés];
- *A testi és lelki egészséghez való jog:* „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés].
- *Az emberi méltósághoz való jog* [Alaptörvény II. cikk „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”];
- *Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdításának elve* [Alaptörvény XV. cikk (1)-(2)-(5) bekezdés „A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely

¹ Lásd Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pont, és 1. § (3) bekezdés

megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”

Az alkalmazott jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szocvtv.)
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.)
- A fogyatékos személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény és az ahhoz kapcsolódó fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény;
- A fogyatékos személyek jogairól és a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.)
- Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.)
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: SzCsM r.)

A megállapított tényállás

A biztost és munkatársait a Bólyi fogyatékos személyeket ellátó 235 férőhelyes intézményben az intézményvezető fogadta és mutatta be az otthonban folyó munkát, illetve számolt be a járványügyi intézkedésekről.

Az intézményről

A Baranya Megyei Bóly-Görcsöny Egyesített Szociális Intézmény a 2016. november 1-től megvalósult intézményi integráció során a Baranya Megyei Kastélypark Időskorúak Otthonának a Baranya Megyei Fogyatékos Személyek Otthona (Bóly) intézménybe történő beolvadásával jött létre.

- A bólyi székelyintézményben történik a kiskorú fogyatékos személyek ellátásának elkülönített megszervezése, valamint a nagykorú (és idős) fogyatékos személyek otthon nyújtó ellátása.
- Fogyatékossgal élők ápoló-gondozó célú lakóotthoni ellátás keretében pedig kiscsoportos, normál lakókörnyezetbe integrált, családi házas elhelyezési formában van mód azon ellátottak társadalmi integrációjának előmozdítására, akik az ápoló-gondozó otthoni ellátásból kikerülve nyernek lakóotthoni elhelyezést.

Az intézményben különböző fokú és típusú értelmi fogyatékossgal élő emberek és gyerekek ellátását végzik egyfelől modern, illetve meglehetősen korszerűtlen (kastélyépület) körülmények között. Az ellátottak között az enyhe, a közepes és a súlyos értelmi fogyatékossgal valamennyi szintje megjelenik, és mindannyian gondnokság alatt állnak, többségük cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alatt áll. Az intézmény jellemzően

akadálymentes. Az intézményben élő 270 lakóból 235 fő él a székhelyintézményben, a többiek a lakóotthonokban. Az intézmény dolgozói létszáma 159 fő (a vonatkozó jogszabály szerint 162 fő a kötelező minimum létszám), azonban jelenleg ebből csak 138,5 fő álláshely a betöltött. Az elhelyezés 10 ágyas szobákban is történik, ezek helyett az intézmény likviditási gondjai miatt (jelentős átépítési költségek) nem tudnak kialakítani kisebb lakószobákat. Ezzel együtt ugyanakkor a magánélet biztosítására rendelkezésre áll a folyamatosan használatba vehető intim szoba.

Az intézmény részt vesz a szociális bentlakásos intézmények kiváltási programjában, egyelőre azonban csak a részleges kiváltás aktuális. A lakóotthonokba a középsúlyos értelmi fogyatékosokkal élők közül kerülnek a jobb képességű lakók, majd az így felszabadult férőhelyekre a korszerűtlen kastélyépületben élő, idős lakókat költöztetik át a modernebb körülmények közé.

Egyelőre 4 db házhely áll rendelkezésre a kiváltási folyamathoz, ezen kívül pedig 4 új lakóház készült el, valamint a települési önkormányzattól is kapott az intézmény egy ingatlant. Tekintve, hogy a kiköltözési határidőt az EMMI 2 évvel meghosszabbította, több idő áll rendelkezésre új szakemberek felvételére. Az intézmény vezetőjének álláspontja szerint a valóban megfelelő és korszerű ellátáshoz több kollégára lesz szükség. Jelenleg 60 ellátottról – ők élnek a Kastélyépületben – 16 fő ápoló-gondozó szakember gondoskodik, a kitagolást követően pedig a támogatott lakhatás körülményei között 12 lakóra 1 fő gondozó jut majd a jogszabályok szerint. Az intézményben élő legidősebb lakó 71 éves, a legfiatalabb 1 éves. A gyerekrészlegén 30 fiú és 21 lány lakó él 9 ágyas lakószobákban.

A hitélet folytatására heti 2 alkalommal hitoktató tart beszélgetést, 1 alkalommal pedig ún. liturgiai órát az otthonba, egyébként a település katolikus templomába mennek a lakók, amit igényelnek is többen. A nyári időszakban az intézmény hittantábort szervez, a látogatás idején szervezés alatt állt az idej.

A lakók étkezéséről 500 adagos főzőkonyha gondoskodik, az orvos által elrendelt diétás étkeztetést dietetikus élelmezésvezető irányítja.

Fejlesztés

Az otthon lakói számára – igény szerint, a képességekhez mért időtartamban – lehetőség van többféle fejlesztő foglalkozáson való részvételre, amelyeket az intézmény erre a célra berendezett helyiségeiben tartanak. A középsúlyos – súlyos értelmi fogyatékos lakók 8-16 óra között dolgozhatnak, a fejlesztő foglalkoztatás keretében készült alkotásokat pedig (rajz, montázs, kézműves alkotások stb.) alkalmanként vásárokon, piacokon értékesítik. Az intézményben zeneterápiás foglalkozás keretében intézményi zenekar működik, melyet szakképzett zenepedagógus vezet.

A járványügyi intézkedések

Az intézményvezető elmondása szerint megfelelően felkészültek a COVID-19 miatti járványhelyzetre. Igazolt fertőzött lakó a látogatás időpontjáig nem volt, egy gyanús esetet regisztráltak március elején, akiről később kiderült, hogy influenzás volt. A járványhelyzetben 20 érintett intézményi munkatársat (családban gyerek, idős) küldtek szabadságra. Egyébként Baranya megyében alacsony volt a fertőzöttek száma.

A járványhelyzetről a lakók személyre szabott tájékoztatást kaptak, és az egyszerűsített tájékoztatók kihelyezése is megtörtént. Az ún. könnyen érthető tájékoztatást az intézmény dolgozói végezték, ezzel kapcsolatos központi, államilag finanszírozott képzés azonban a látogatás idejéig nem történt. Ezzel együtt az intézményben a járványügyi készültség magas fokú, a főbejárat (majd később minden egyes épület bejárata) előtt fertőtlenítő lábtörlő használata kötelező, a testhőmérséklet mérése és a kérdőíves kockázatértékelés is folyamatos. Az ellátottak testhőmérsékletét naponta több alkalommal mérik, emellett a dolgozók és valamennyi, az intézménybe belépő személyt érintésmentes lázmérővel megvizsgálják. Az intézmény területén – tekintettel arra, hogy az oktatás szünetelt – a fejlesztő iskola (tanterem) helyén 40 fős izolációs egységet alakítottak ki (a képzés egyébként a mohácsi EGYMI-hez tartozik). A látogatáskor üres részleg megközelítésére konténer zsilip rendszert alakítottak ki elősegítve a ki-bejutás teljes biztonságát.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, és az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján a biztos a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszasság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének a) pontja kimondja, hogy az alapvető jogok biztosa – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére.

A törvény 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 95. §-a alapján az otthont nyújtó ellátás biztosítása állami feladat. Ebből következően a gyermekvédelmi szakellátás intézményei közszolgáltatást végeznek, így tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

II. A vizsgált alapjogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az alapvető jogok biztosa következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül*

hagyását kell indokolni”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi élel azt mondta ki azt, hogy „az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja, vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”

Ha összevetjük az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdésében, a XV. cikk (5) bekezdésében, a XVI. cikk (1) bekezdésében, XX. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány a 67. § (1) bekezdésének, 70/A §-ának, 70/D. § (1)-(2) bekezdésének valamint 70/F § (1) (2) bekezdésének a szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező alapvető jogok védelme tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, vagy jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná.

Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az emberi méltósághoz való jog.

Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírósági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő.

Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.² A méltósághoz való jognak részét képezi az is, hogy minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, vagyis az egyes emberek és embercsoportok között tilos indokolatlan, ésszerűtlen különbséget tenni.³

2. A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékossggal élők védelme. Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése a korábbi Alkotmány 70/A.§-hoz hasonlóan tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossg, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alaptörvény XV. Cikk (4) bekezdése továbbá előírja, hogy Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön

² Lásd: 64/1991. (XII. 17.) AB határozat

³ Halmai Gábor és Tóth Gábor Attila (szerk.): i. m. 269. o., Sári János: Alapjogok, Alkotmánytan II. Osiris Kiadó, Budapest 2004. 94. o. és Drinóczi Tímea (szerk.): i. m. 58. o.

intézkedésekkel segíti, a XV. cikk (5) bekezdése emellett külön is kiemeli, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

Az Alkotmánybíróság a 42/2012. (XII. 20.) AB határozatban megállapította, hogy az Alaptörvény XV. cikke változatlan tartalommal fenntartja az egyenlőség általános, nem csak az alapjogokra kiterjedő – vagy, ahogy az Alkotmánybíróság gyakran nevezte: a “jogegyenlőség” – követelményét és a hátrányos megkülönböztetés tilalmát. A két évtizedes, töretlen, az Alaptörvény fenti rendelkezése alapján továbbra is irányadónak tekinthető alkotmánybírósági gyakorlat rögzíti, hogy a *hátrányos megkülönböztetés tilalma* arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként, egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni. A megkülönböztetés alkotmányossága tekintetében az Alkotmánybíróság két mércét alkalmazott.

Az alkotmányos alapjogok tekintetében megvalósuló egyenlőtlen bánásmód esetén annak alkotmányossága az alapvető jogok korlátozására irányadó szükségességi-arányossági teszt alapján ítéltető meg.

Bár az Alkotmány – ahogyan az Alaptörvény is – szövegszerűen csak az alapvető jogok tekintetében tiltotta a hátrányos megkülönböztetést, az Alkotmánybíróság szerint e tilalom, ha a megkülönböztetés sérti az emberi méltósághoz való alapvető jogot, kiterjed az egész jogrendszerre.

Az egyenlő bánásmóddal és az esélyegyenlőséggel összefüggésben érdemes arra is utalni, hogy az alapvető jogok biztosja számára az Ajbt. immár fontos célként fogalmazza meg a *leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportokhoz* tartozó személyek jogainak fokozott védelmét, ugyanakkor eddig az országgyűlési biztosok – külön törvényi felhívás nélkül is – kiemelt figyelmet fordítottak az ebbe a csoportba tartozók alapvető jogainak a védelmére.

A töretlen ombudsmani gyakorlat alapján nyilvánvalóan e személyi körbe tartoznak a *hajléktalanok, a fogyatékossgal élő személyek, az idősek, a betegek*, ezen belül pedig kiemelten a *pszichiátriai betegek, a fogvatartottak*, továbbá ide sorolhatóak a 18 év alatti *gyermekek*, sőt a 18 év feletti *fiatal felnőttek* is.

A felsorolt egyes társadalmi csoportok más és más okokból (például az egzisztenciális helyzetük, életkoruk, egészségi vagy mentális állapotuk miatt) minősülhetnek veszélyeztetettnek, a közös pont bennük egyfelől az, hogy helyzetük miatt kiszolgáltatottak valamennyi állami, közhatalmi beavatkozással szemben. Másfelől esetükben súlyos és közvetlen következményekkel járhat az is, ha az állam nem tesz eleget egyes alkotmányos feladatainak, a speciális, rászorultakat segítő szabályozás és gyakorlat kialakításával, fenntartásával kapcsolatos kötelezettségeit nem vagy nem megfelelően látja el. Legyen szó ugyanakkor indokolatlan közhatalmi beavatkozásról, vagy éppen állami feladat, kötelezettség elmulasztásáról, az érintettek jog-, illetve érdekérvényesítő képessége minimális.

3. Az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdése értelmében a testi és lelki egészséghez való jog érvényesülése, mint államcél az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint nem nélkülözheti a nemzetgazdaság mindenkori teherbíró képességének mértékét. Az Alkotmánybíróság utalt arra is, hogy általános ismérvekkel csak egészen szélső esetekre korlátozottan határozhatja meg az állami kötelezettség kritikus nagyságát, vagyis azt a szükséges minimumot, amelynek hiánya már alkotmányellenességhez vezet. Az 56/1995. (IX. 15.) AB határozat szerint a testi és lelki egészséghez való jogként meghatározott alkotmányi követelmény az államnak azt az alkotmányos kötelezettségét jelenti, hogy a nemzetgazdaság teherbíró képességéhez, az állam és a társadalom lehetőségeihez igazodva olyan gazdasági és jogi környezetet teremtsen, amely a legkedvezőbb feltételeket biztosítja a polgárok egészséges életmódjához, életviteléhez. Az *alkotmánybírósági gyakorlat szerint a testi és lelki egészséghez való jog tehát önmagában alanyi jogként értelmezhetetlen, állami – intézményrendszert fenntartó, működtető –*

kötelezettségként fogalmazódik meg, amely magában foglalja azt a kötelezettséget, hogy a törvényhozó a testi és lelki egészség bizonyos területein alanyi jogokat határozzon meg.

III. Az ügy érdemében

Az államnak, a társadalom szervezeteinek és tagjainak oly módon kell tevékenységüket végezni, hogy az ne okozhasson olyan károsodást, amely fogyatékoság kialakulásához vezet, illetve *olyan körülményeket kell létrehozni, amelyben a fogyatékos emberek képesek lesznek teljesebb életre és a fogyatékoságukból fakadó terheik csökkenthetőek.*⁴

A tervezési, döntési folyamatok során kiemelten kell kezelni a fogyatékos személyek sajátos szükségleteit, és *figyelemmel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a bárki által igénybe vehető lehetőségekkel csak különleges megoldások alkalmazása esetén élhetnek.* A fogyatékos személyeket érintő döntések során tekintettel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a társadalom és a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért *meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt.*⁵ Az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkori lehetőségeivel összhangban.⁶

Amint azt a CRPD önálló életvitelről és a közösségbe való befogadásról szóló 19. cikke rögzíti, az Egyezményben részes államok elismerik *a fogyatékosággal élő személyek egyenlő jogát a közösségben való élethez és másokkal egyenlő szabad döntéshez való jogát;* minden szükséges és hatékony intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a fogyatékosággal élő *személyek teljes mértékben élvezhessék e jogaikat és a teljes közösségi befogadást és részvételt,* beleértve a következők biztosítását:

a) a fogyatékosággal élő személyeknek *másokkal azonos alapon lehetőségük van lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt, és nem kötelezhetőek bizonyos megszabott körülmények között élni;*

b) a fogyatékosággal élő személyek számára *hozzáférési lehetőséget biztosítanak többféle otthoni, intézményi és egyéb közösségi támogató szolgálathoz, beleértve azt a személyes segítséget, mely a közösségben éléshez és a közösségbe történő beilleszkedéshez, valamint a közösségtől való elszigetelődés és kirekesztődés megelőzése céljából szükséges.*

1. Védőfelszerelés, tisztító-, fertőtlenítő szerek rendelkezésre állása, elkülönítés lehetősége

Az intézmény vezetőjétől kapott tájékoztatás szerint az Otthon munkatársai már a világjárvány-helyzet első hullámát megelőzően tájékoztatást kaptak a megváltozott munkavégzési előírásokról. A védekezéshez szükséges eszközöket, maszkokat, gumikesztyűket és a fertőtlenítőszerket fokozatosan, de időben beszerezték, az ehhez szükséges források az intézmény rendelkezésére álltak.

2. Az otthonban élő személyek ellátásával összefüggésben

Egészségügyi ellátás

A lakók orvosi ellátása rendezett, az intézménynek van szakápolási megállapodása, a vezető ápoló diplomás szakember. Az orvosokkal jó az együttműködés, és noha dolgozik 65 év

⁴ Fot. 2. § (1) bekezdés

⁵ Fot. 2. § (3)-(4) bekezdés

⁶ Fot. 2. § (5) bekezdés

feletti orvos az otthonban, az ő helyettesítésére megbízott orvos is rendelkezésre áll. Ezenkívül több pszichiáter és 6 fő neurológus is dolgozik az intézményben.

Az intézmény szerződéses háziorvosa hivatalosan heti 2 alkalommal, 2-2 órában személyesen az intézményben tartózkodik, minden további igény esetén akár személyesen, akár telefonon bármikor elérhető. A fogorvosi ellátás heti 3 órában elérhető. A sürgősségi ellátás a Mohácsi Kórházban és a Pécsi Gyerekklinikán, az ügyeleti ellátás pedig a településen rendszerben működik.

Ápolás-gondozás

Az intézmény teljes körű ellátást nyújt, amelynek értelmében biztosítja a napi huszonnégy órás felügyeletet, a komfortos lakhatást, valamint a folyamatos fűtés- és melegvíz-szolgáltatást, világítást, a napi rendszeres étkeztetést, amely szükség esetén diétás táplálkozást is magában foglal.

Az otthonban élők számára a mindennapi gondozás részét képezi a mentálhigiénés ellátás, melynek keretében biztosítják – többek között a személyre szabott bánásmódot, a konfliktushelyzetek kialakulásának megelőzése érdekében az egyéni, csoportos megbeszéléseket, a szabadidő kulturált eltöltésének feltételeit, szükség szerinti terápiás foglalkozást, a családi és társadalmi kapcsolatok fenntartásának feltételeit.

Ugyanakkor mivel a korszerű elvárásoknak, illetve a jogszabály minimumfeltételeinek a Kastélyépület nem felel meg, *javasolt* a kiváltási folyamatok felgyorsítása a lakók számára a megfelelő életkörülmények mielőbbi biztosítása érdekében.

Kapcsolattartás

Az ellátottak az intézmény területét a kijárási tilalom következtében nem hagyhatták el. Az intézményi látogatási tilalom alatt a kapcsolattartást a hozzátartozókkal, telefonon, tableten, számítógép segítségével oldották meg, azonban ez több lakó számára nem jelent megoldást. Ez különösen azért jelentős kérdés, mert a teljes izolációval a kapcsolattartás lehetősége csak a szükséges mértékben korlátozódhat.

A csomagok fogadása biztosított, erre vonatkozó fertőtlenítési protokoll rendelkezésre áll. A dolgozók tesztelésének megszervezése gyorsított útján folyamatos, melyre SzGyF utasítás érkezett. Fertőtlenítő és tisztítószer készlet hosszabb távra is elegendő, ez azonban jelentős kiadásokkal terhelte az intézményt, mindeztidőig kifejezetten a járványügyi védekezésre fordított összeg mintegy 10 millió forint. A költségek megtérítését utófinanszírozásban rendezi a fenntartó, mely elengedhetetlen állami feladat a fogyatékossgal élő emberek védelme érdekében.

Az intézményvezető kiemelte, hogy az ellátottak nehezen értik, mi is történik, ezért is fontos számukra a megfelelő kommunikáció, melynek elmaradása tovább növeli a bezártsággal járó stresszt.

Összességében megállapítható, hogy az intézmény vezetőjének kiemelkedő szakmai szerepe van az intézmény krízis helyzeti működésében, melyet a látogatócsoport is nyomon követhetett. Ugyanakkor az ellátottak állapotuknál fogva alig és nehezen tudnak kapcsolatot tartani a hozzátartozóikkal a járvány helyzetben, mely komoly lelki megterhelés számukra, és jelentősen növeli a bezártság érzést. A helyzet megfelelő kommunikálása az intézmény szakmai működése tekintetében az egyik kulcsfontosságú kérdés, melyhez nélkülözhetetlen minden

segítség a fenntartótól. A járványhelyzetben fennállt korlátozott kapcsolattartási lehetőségek és mozgástér fokozottan érinti az emberi méltósághoz való jog érvényesülését.

Az Intézményben tett látogatás tapasztalatai és a rendelkezésre álló információk alapján elmondható, hogy az Otthon megfelelően gondoskodik a lakók és munkavállalók egészségének védelméről, a járványidőszakban szükséges speciális ellátási feltételek biztosításáról.

Tekintettel a helyszíni látogatás tapasztalataira, valamint a COVID megelőzés szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú vizsgálatra, az Otthon működésével kapcsolatosan ombudsmani *intézkedést nem teszek, jelentésemet figyelemfelhívásnak szánom.*

Budapest, 2020. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos